

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

TT
SK TRNAVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

ZÁPADOSLOVENSKÉ
MÚZEUM
V TRNAVE

Zaujímavosti a novinky zo života múzea

Ročník: 6

2. číslo

júl - november 2022

Nepredajné

ISSN 2453-9686

Múzeum ako priestor edukácie

Edukácia, vzdelávanie rôznych vekových a záujmových skupín rezonuje v spoločnosti už dlhší čas. Múzeá, ktoré sú primárne pamäťovými inštitúciami, ponúkajú už dlhodobo iné formy vzdelávania ako školy. Vďaka tomu, že disponujú zbierkovým fondom, ktorý sa viaže na regionálne, ale i svetové dejiny, mapujú celospoločenské pohyby, každodennosť, historický vývoj, faunu a flóru regiónov, majú možnosť prihovárať sa svojim návštevníkom rozmanitým a vždy pútavým spôsobom.

V Západoslovenskom múzeu v Trnave sme sa tento rok primárne orientovali na ľudovú kultúru, čo pomohlo významne upriamiť pohľad na

regionálne špecifiká trnavského kraja v rozmanitých oblastiach. Záujmové vzdelávanie ako neformálna edukácia detí, dospelých a seniorov ktoré má v múzeu dlhú tradíciu sa rozvíjalo tento rok takto naznačeným smerom. Predstavilo pútavú formu sprostredkovania nových informácií, ktoré mali možnosť návštevníci získať priamo od našich odborných pracovníkov. Dokladom toho boli aj tematické prehliadky múzea nielen z prostredia materských, základných a stredných škôl, ale aj univerzít počas celého roka. Vzdelávanie v mimoškolskom prostredí s rozširujúcim rozmerom aký môže ponúknuť len múzeum je taktiež dôležitým prvkom

vo vytváraní komunity ľudí, ktorí si budujú kladný vzťah k histórii a umeniu i takýmto spôsobom. Tento moment je pre nás veľkou výzvou.

Záujem o múzejnú pedagogiku, prácu odborných zamestnancov so širokou verejnosťou je stále viac živý a aktuálny. Metodicky zaujímavé programy, aktivity a výstavy nadväzujú na témy, ktorým sa venujú učitelia v školách. Dokladom toho je napríklad aktuálne prezentovaná výstava Nespútané živly a nedávno ukončená výstava Pohľad do hlbín zeme. Návštevu múzea je možné upriamiť pozornosť na širšie kontexty rôznych tém, ktoré ľudí zaujímajú, tvorivý proces viazaný na animačné aktivity

obohacuje rozvoj kontextuálneho vnímania. Naším cieľom je, aby sa návšteva múzea stala prirodzenou a cieleňou aktivitou čoraz väčšieho počtu ľudí. V tomto roku sa nám predsavzatie darilo naplniť, ako potvrdili pozitívne referencie z regionálnych médií i médií s celoštátnym dosahom. Takáto prezentácia je určite pre ZsM významným ocenením. Tak ako aj to, že sa k nám návštevníci stále vracajú. Veríme, že nám zachovajú priazeň aj v nasledujúcom roku, v ktorom nás čakajú veľké výzvy. Ich naplnenie bude skvalitnením priestorov tejto starobylej inštitúcie a poskytnie nové možnosti pre našu prácu a kontakt s verejnosťou.

M. Bocánová

Etnoĝrafia - materiálna kultúra trnavského vidieka

Úvodná ilustrácia dievčatka, ktoré víta návštevníkov, autorka Žaneta Aradská, 2022

Nová expozícia

V priestoroch Západoslovenského múzea v Trnave dlhodoobo absentovala ucelenejšia prezentácia tradičného spôsobu života obyvateľov obcí na okolí Trnavy. Koncom minulého roka sa preto vedenie múzea rozhodlo ponuku pre návštevníkov rozšíriť o expozíciu s etnografickou tematikou so zameraním na trnavský región. Niekoľko mesiacov trvajúce prípravné práce sa zavŕšili dňa 18. augusta 2022 jej slávnostným otvorením. Návštevníci v múzeu tak po dlhom čase môžu znovu objavovať dávno minulý svet obyvateľov trnavského vidieka. Zázitok z prehliadky im umocnia odevné rekvizity, ktoré si na úvod môžu obliecť a prezrieť si novú inštaláciu ako vidiečania pred storočím.

Expozícia predstavuje tradičný spôsob bývania, zabezpečovanie potravy, uskladnenie zásob a prípravu jedál, spracovávanie textilných vlákien, výrobu látok a odievanie. Neobchádza ani pôsobenie remeselníkov a ľudových umelcov, ktorí boli vo vidieckom prostredí význam-

Pohľad do časti expozície venovanej hrnčiarstvu

Ilustrácia džbankára v časti Hrnčiar/Džbankár, autorka Žaneta Aradská, 2022

ným tvorivým elementom.

Prioritne je určená detským návštevníkom, ktorým jednotlivé oblasti spôsobu života ich predkov približujú veľkoformátové farebné ilustrácie od talen-

tovanej Žanety Aradskej. Pri vstupe ich pred typickým hlineným domčekom so slamenou strechou privíta kreslená postavička dievčatka v tradičnom trnavskom odevu.

Detail výzdoby skrine od Heřmana Landsfelda

Pohľad do časti expozície venovanej vinohradníctvu

Pohľad do expozície

Dievčatko deti stretnú v priebehu prehliadky ešte viackrát, pričom ich postupne zoznámia s rozličnými oblasťami svojho sveta. Mamičke pomôže vo vinohrade pri viazaní viničných prútov, majstrovi džbankárovi uloží vytočené nádoby na policu a pred spaním počúva spolu s bračekom napínavé príbehy, ktoré im rozprávajú babička a mama počas spriadania nití na kolovrate. Veselé ilustrácie sú v jednotlivých častiach expozície doplnené hodnotnými autentickými trojrozmernými predmetmi, krátkymi informačnými textami a kľúčovými slo-

vami súvisiacimi s danou oblasťou života.

Na veľkej magnetickej tabuli s motívom izby sa malí návštevníci hravou formou dozvedia, kde bývali jednotlivé predmety uložené a na čo slúžili. Počas prehliadky prídu na to, prečo sa zásuvková truhla z Bohdanoviec nad Trnavou volá aj „nepravá komoda“, čo sa schovávalo v obrovskej drevenej zásobnici zo Smoleníc, prečo majú plužné kolieska k pluhu z Dolného Lopašova každé koliesko inej veľkosti, či ako fungoval vinohradnícky lis na hrozno z Križovian nad Dudváhom. Hladkosť glazúry a dokonalosť tvarov úžitkových keramických nádob si budú môcť vlastnými rukami overiť prostredníctvom novodobých kópií tradičných keramických nádob, ktoré pre nich špeciálne vyrobili v Slovenskej ľudovej majolike v Modre. Zároveň zistia, na čo sa rozličné nádoby používali. Obdivovať môžu vzácnu maľovanú keramikú zvanú fajansa, ktorá je typická pre produkciu džbankárskych dielní západného Slovenska i viacerých obcí v okolí Trnavy, napríklad Dechtice, Košolnú,

Pranie na potoku, Horné Orešany, autor V. Torey, rok 1956, zdroj ÚESA SAV v Bratislave. Jedna z dobových fotografií prezentovaná v rámci QR kódov.

Boleráz či Smolenice. Vystavený súbor fajansy darovali Západoslovenskému múzeu v Trnave dedičia Jozefa Bernadiča (1901 - 1989), významnej osobnosti kultúrneho, spoločenského a športového života obce Cífer. Predmety sú tiež dokladom jeho rozvinutého záujmu o ľudové umenie, ktoré sa pretavilo i do zberateľskej záľuby. Záver expozície deti vtiahne do pestrofarebného sveta ľudového umelca Heřmana Landsfelda (1899 - 1984), ktorého maľovaný nábytok plný kvetov, zvierat a postáv v ľudových krojoch im zaručene

vytvorí neopakovateľnú atmosféru s nádychom rozprávky. Vystavený nábytok bol súčasťou kompletného zariadenia kuchyne sezónnej vily nitrianskeho právnicka Dr. Štefana Klučovského, ktorý si u ľudového umelca Heřmana Landsfelda objednal v roku 1928. Celkové prevedenie nábytkového súboru svedčí nielen o dobovom vkuse solventnej strednej spoločenskej vrstvy ako špecifického prejavu jej vlastníctva, ale i osobitým tvorivom pretavení ľudových motívov samotným umelcom.

Staršie deti a dospelí si môžu prostredníctvom QR kódov prezrieť originálne dobové fotografie pochádzajúce z archívov viacerých vedeckých a pamäťových inštitúcií ako i rodinných albumov a zistiť ďalšie zaujímavosti. K etnografickej expozícii pripravujeme pracovný list, sprievodcu expozíciou a dopĺňujúce aktivity pre školy v rámci múzejnej pedagogiky. Veríme, že jej sprístupnením prispejeme k rozšíreniu záujmu o tradičnú kultúru trnavského regiónu predovšetkým u najmladšej generácie.

A. Vičková

Výstava Architektonické návrhy novej expozície Dejiny Trnavy

Tento projekt finančne podporil

Od 7. septembra do 10. októbra 2022 mali návštevníci Západoslovenského múzea v Trnave možnosť navštíviť výstavu s názvom **Architektonické návrhy novej expozície Dejiny Trnavy**. Počas celého mesiaca sa mohli zoznámiť so štyrmi návrhmi renomovaných architektonických firiem, ktoré sa prihlásili do verejnej anonymnej jednokolovej architektonickej súťaže návrhov „**Expozícia Dejiny Trnavy**“ na projektovú dokumentáciu expozície Dejiny Trnavy pre Západoslovenské múzeum v Trnave (ZsM). Súťaž, podporená z verejných zdrojov Fondu na podporu umenia MK SR, bola vyhlásená dňa 20. apríla 2022 a termín odovzdania návrhov bol do 16.00 hodiny 15. júla 2022.

Do tohto termínu boli zaregistrované v systéme EVO vo formáte PDF a vyhlasovateľovi súťaže boli odovzdané celkovo štyri návrhy riešenia realizácie expozície Dejiny Trnavy, ktoré zároveň splnili stanovené podmienky. Každý návrh na troch PVC doskách (formátu 100 cm x 70 cm) obsahoval pohľad zo západnej a východnej strany na celok riešený v danom architektonickom návrhu a detail vitríny s panelom k jednému celku (vizualizácia vitríny s predmetmi, grafikou a vizuálnou technikou).

Podľa propozícií bol predmetom súťaže výtvarno-architektonický návrh expozície špecifikovaný v súlade s libretom a technickým scenárom v priestoroch historickej budo-

vy bývalého kláštora klarisiek, ktorá je pamiatkovo chráneným objektom. Vyhlasovateľ odporučal autorom venovať zvýšenú pozornosť pri prípad-

nom situovaní výtvarno-architektonického riešenia do klenbového priestoru kláštornej

(Pokračovanie na str. 4)

chodby. Rozsah a stvárnenie návrhu bolo obmedzené priestorovou reguláciou a finančným limitom vyhlasovateľa, pričom expozícia má ambíciu byť prehľadnou prezentáciou histórie mesta od jeho počiatkov po koniec 18. storočia a formou moderného múzea 21. storočia propagovať mesto Trnavu doma i v zahraničí.

Na základe vypracovaných kritérií s požiadavkami na využitie moderných technologických zariadení, vhodného výstavného mobiliáru, a tiež splnenia podmienok bezbariérového prístupu k informá-

ciám rozhodovala dňa 29. júla 2022 odborná porota v zložení: Mgr. Peter Kadlic, riaditeľ odboru kultúry a športu TTSK, PhDr. Dalibor Mikulík, riaditeľ Hradu v Starej Ľubovni, PhDr. Martin Hrubala, PhD., riaditeľ Malokarpatského múzea v Pezinku, Ing. Arch. Peter Purdeš, MsÚ Tmava, vedúci úseku urbanisticko-architektonickej koncepcie a Mgr. Lucia Duchoňová, historička ZsM v Tmave. Víťazom súťaže sa stal Návrh č. 1 kolektívu ABA DESIGN, s. r. o. / Kováľov, ktorý rešpektuje miestnosť

a celý priestor využíva ako prezentačnú plochu. Architektúra výstavného mobiliáru evokuje stredoveké drevené konštrukcie a ponúka dostatok prezentačného miesta. Vstup je riešený samostatným novým vchodom. Návrh ponúka moderné technológie a interaktívne prvky, je obohatený o zážitok z premietaného obrazu doplneného zvukom. Obsahuje haptické i hravé prvky. Návrh splnil očakávania a predstavy vyhlasovateľa súťaže a väčšiny odbornej poroty. Nevyhnutným zostáva dopracovanie návrhu v zmysle

obsahu a uplatnenia technológií s kurátorským tímom.

Na druhom mieste sa umiestnil Návrh č. 4 - Absurd Studio, s.r.o. / Bratislava, na treťom mieste sa umiestnil Návrh č. 2 - Jakub Tóth / Kysucké Nové Mesto a na poslednom štvrtom mieste Návrh č. 3 - Ing. Arch. The Anh Dang / Bratislava s kolektívom autorov The Anh Dang, Natália Marková, Ing. Arch. Tomáš Danko.

L. Duchoňová

Výstavy

Armáda v povstaní 3. 8. 2022 – 31. 1. 2023

Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici s Vojským historickým ústavom Bratislava pripravili výstavný projekt Armáda v povstaní – Slovenské národné povstanie 1944, ktorého autormi sú PhDr. Marián Uhrín, PhD. a doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc. V priestoroch Západoslóvenského múzea v Trnave sa s výstavou môžu návštevníci zoznámiť od 3. augusta 2022 až do 31. januára 2023. Slávnostné otvorenie výstavy sa konalo v rámci osláv SNP 26. augusta 2022 a na vernisáži odzneli okrem kurátorských príhovorov i príhovor župana TTSK Jozefa Viskupiča.

Fotografická výstava zachytáva problematiku vzniku, existencie a zániku povstaleckej – 1. čs. armády na Slovensku. Tematicky je roz-

členená na niekoľko celkov, ktoré dokumentujú prípravy Slovenského národného povstania, vznik Vojského ústredia, samotný vznik povstaleckej 1. čs. armády na Slovensku a jej organizačnú štruktúru. Jednotlivé celky sa venujú prvým bojom povstaleckej armády, jej skúsenostiam a reorganizáciám a mobilizáciám. Pôsobenie jednotlivých taktických skupín povstaleckej armády ako aj armádnych jednotiek je samostatne dokumentované v príslušných tematických celkoch. Zánik povstaleckej armády a význam Slovenského národného povstania tvorí záver výstavy.

Slovenské národné povstanie predstavuje jeden z medzníkov slovenských dejín. Popri Varšavskom povstaní a odpore v okupovanej Juhoslávii patrí k najväčším ozbrojeným vystúpeniam proti nacizmu v Európe. Rozhodujúcou zložkou Slo-

venského národného povstania bola povstalecká armáda – 1. čs. armáda na Slovensku.

Okrem prezentačných panelov a výstavných prvkov návštevníka iste zaujme samostatný multimediálny dotykový informačný systém s rekonštrukciou vojenskej techniky a obsahu vojenskej tašky príslušníka 1. čs. armády.

L. Duchoňová

Pohľad do hĺbín Zeme 6. 9. – 31. 10. 2022

Od 6. septembra do 31. októbra 2022 sprístupnilo Západoslóvenské múzeum v Trnave výstavu s názvom Pohľad do hĺbín Zeme zapožičanú zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Prostredníctvom 16 banerov sa mohli návštevníci zoznámiť s problematikou jaskýň, ich krasovou výzdobou, minerálmi a horninami a v neposled-

nom rade aj so živočíchmi, ktoré v týchto jaskyniach žijú. Informačné banery spracované autorským kolektívom boli doplnené vzorkami minerálov, skamenelín a vypreparovaných netopierov zo zbierok Západoslóvenského múzea. Vystavené minerály - kalcity a sintre pochádzajú z českých a slovenských jaskýň. Zvyšky vyhynutého jaskynného medveďa boli nájdené v známej jaskyni Tmavá skala. Tieto medvede pravidelne v jaskyniach zimovali pred približne 30 - tisíc rokmi.

Jaskyňu charakterizujeme ako podzemný priestor vytvorený v zemskej kôre prírodnými procesmi. Slovenské jaskyne sú prírodnými pamiatkami a ich evidencia sa vykonáva v Národnej databáze jaskýň. Samotná databáza obsahuje 7 326 slovenských jaskýň (rok 2017) so sumárnou dĺžkou 442 kilometrov, ich evidencia sa vedie v Slovenskom múzeu

ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. Väčšina vytvorených jaskynných priestorov je neobjavená a čaká na svojich prieskumníkov.

L. Duchoňová a M. Hornáček

Krása ľudového odevu. Paličkovaná babková čipka – dokument bohatstva ľudového odevu západného Slovenska
22. 9. 2022 – 15. 1. 2023

Dňa 22. septembra Západoslvenské múzeum v Trnave v spolupráci s OZ Bábence Krakovany a OZ Za krakovskú bránu slávnostne sprístupnilo výstavu venovanú tradičnému odevu Krakovian a príslušných obcí. Prezentované sú ženské a mužské odevné komplety a odevné časti zo súkromnej zbierky Danieli Piscovej z Krakovian, ktorá je zároveň i kurátorkou výstavy. Veľká časť výstavy je špeciálne venovaná paličkovanej čipke zvanej babková, ktorá predstavuje svetový unikát. Vytvára sa prostredníctvom piatich paličiek – bábeniec, ktoré sú zakončené guľčkou. Znalosť jej tvorby sa odovzdávala z generácie na generáciu medzi ženskou časťou populácie v obciach Krakovany, Krakovany-Stráže, Trebatice, Ostrov, Bašovce, Očkov,

Horná Streda, Pobeďím, Podolie, Podolie-Korytné a Častkovce. Zmenou spôsobu života a odievania začala táto technika v daných obciach upadať až jej hrozil zánik. Členovia spomenutých dvoch občianskych združení sa preto cieľavedome venujú jej záchrane, rozvíjaniu a propagácii doma i v zahraničí. Spomenúť môžeme napríklad syna pani Piscovej Mateja, ktorý je obdivuhodne zručným čipkárom a patrí do úzkej skupiny mužov, ktorí sa tejto skôr ženskej tvorivej činnosti venujú. O tom, že paličkovaná čipka má široké možnosti uplatnenia i v moderných interiéroch a ako súčasť spoločenských šiat či odevných doplnkov, svedčia vystavené práce jednotlivých členov

združení. Výstavu si v priestoroch Západoslvenského múzea návštevníci môžu pozrieť do 15. januára budúceho roka.

A. Vičková

Peter Chmela: Fragmenty okamihu
1. 10. 2022 – 29. 1. 2023

Výstava v Západoslvenskom múzeu v Trnave je výberom z fotografií autora Petra Chmela, ktoré zachytávajú rôzne kúty Slovenska, ale i momenty z ciest po zahraničí. Ide o zachytenie okamihov reality, fragmentov života a pohybu vôkol nás. Peter Chmela sa narodil a detstvo prežil na Záhorí v obci

Kostolište. Po ukončení strednej školy v Bratislave pokračoval štúdiom Materiálovo-technologickej fakulte STU. V roku 1995 sa usadil v Trnave, ktorá mu učarovala pokojným životom, dobrými ľuďmi a kultúrnym prostredím. Už počas štúdiá režíroval divadlo Agape, ktoré sa zapísalo do dejín mesta obnovenými pašijovými hrami. Od roku 2000 pôsobil ako riaditeľ Mestskej televízie Trnava. Potom založil Západoslvenskú televíziu v Bratislave a koordinoval štart niektorých nových regionálnych televízií. Je stále filmársky činný a v súčasnosti riadi Televíziu Hlohovec.

Peter Chmela natočil tri filmy z prostredia Trnavy: Trnava – prvé slobodné kráľovské mesto (2000) Katedrálny chrám sv. Jána Krstiteľa v Trnave (2002) a Matkine slzy o Panne Márii Trnavskej (2010). Na vernisáži výstavy bolo slávnostne uvedené CD so všetkými tromi filmami.

Autor pracuje v ostatnom čase aj s drevom a niekoľko plastík a reliéfov dopĺňa výstavu fotografií.

S. Jurčová

Podujatia

Škola ľudových remesiel 2022 - XIII. ročník

Príslovie „Remeslo má zlate dno“ znamená, že človek, vytvárajúci niečo svojimi vlastnými rukami, bude mať vždy o obživu postarané. Toto platilo v minulosti dvojnásobne, čoho dôkazom je množstvo tradičných ľudových remesiel, ktoré sa Západoslovenské múzeum v Trnave snaží prostredníctvom Školy ľudových remesiel oživiť a udržať. V roku 2022 pripravilo niekoľko kurzov pod vedením odborných lektorov – majstrov svojho remesla.

Kurz maľby na skle začal odborným výkladom etnologicčky ZsM Anety Vlčkovéj v priestore výstavy venovanej tomuto umeleckému unikátu a po načerpaní inšpirácie pokračoval praktickou ukážkou jej tvorby. Pod vedením lektorky Evy Švorcovej vzniklo množstvo výnimočných diel s kvetinovými vzormi a ľudovými ornamentmi, v jednom prípade účastník zostal pri náboženskom motíve, dominujúcom v minulosti a na svojej maľbe zobrazil Svätú rodinu.

V júli prijala pozvanie do múzea Jarmila Rybánska a prihlásených záujemcov zasvätila do tajomstva plstenia mokrou technikou. Po rozlo-

žení vlny a vytvorení vzoru sa mohlo začať so samotným plstením, ktoré spočíva v súchaní vlny za pomoci mydlovej vody, aby sa vlákna vlny do seba zaplietli a ruky nezodrali. Táto časť kurzu trvala najdlhšie, ale výsledkom boli krásne obrázky, pásy určené na ďalšie tvorenie, puzdrá na mobily a plstené guľičky.

Koncom augusta sme sa odhodlali skúsiť aj mierne zložitejšiu techniku a vyskúšali sme si výrobu šúpoľových

bábik pod dohľadom Evy Švorcovej. Kurz prebiehal krok po kroku, každý pracoval na svojej bábičke a spoločne sa postupovalo ďalej. Vďaka ukážkovej disciplíne účastníkov zostal čas aj na vytvorenie ceruziek so šúpoľovými hlavičkami. V závere kurzu sa naši novodobí remeselníci priznali, že napriek prvotnému strachu boli veľmi spokojní ako sa im bábičky vydarili.

Mimoriadny záujem medzi ľuďmi vyvolal kurz modrotlačce – farbiarskej tech-

niky zapísanej v zozname nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. Rodinné remeslo s vyše storočnou tradíciou prišiel predstaviť Peter Trnka, vnuk modrotlačiaru Stanislava Trnku z Púchova. Po úvodnom slove o histórii farbenia indigom sa pristúpilo k nanášaniu papu (krycia kaša) pomocou foriem na kúsok bavlnenej látky alebo tašky. Po zaschnutí papu sa látka niekoľkokrát namočila do indigového roztoku, oprala sa v roztoku kyseliny sírovej, preprala vo vode, usušila a nakoniec vyžehlila. Zdlhavý proces farbenia nikoho neodradil a všetci sa nakoniec tešili zo svojej modrotlačce.

Škola ľudových remesiel vznikla, aby šírila záujem o históriu, oživovala a zachovávala povedomie o našich tradičných ľudových remeslách, napriek tomu robí oveľa viac. Učí trpezlivosti, cení si manuálnu prácu, upevňuje národnú a kultúrnu spolupatričnosť, poskytuje priestor na sebarealizáciu a keď sa toto všetko spojí so skvelými ľuďmi zažijete príjemné sobotné popoludnie, na ktoré budete veľmi dlho spomínať. Budeme radi, ak sa k nám nabudúce pridáte aj Vy.

A. Takáčová

Divadelné predstavenie na nádvorí múzea

Jeden z exteriérov Západoslovenského múzea v Trnave, konkrétne prvé nádvorie sa stal kulisou pre predstavenie divadelnej skupiny Teatro Orlus. Hra Umlčaný potomok preniesla divákov na koniec 18. storočia, kedy si gróf Jozef Erdödy vzal za druhú manželku dcéru viedenského fiakristu, Alžbetu Meyerovú napriek tomu, že táto žena mu nikdy neporodí potomka. V jedno letné ráno sa však osudovo zahľadel do siroty, zámockej slúžky Hanky. Príbeh o vzťahu, z ktorého mal vzniknúť nemanželský potomok sa rozvíjal na pozadí dejov na erdödiiovskom zámku v Hlohovci. Predstavenie sa konalo v stredu 10. augusta 2022 o 18,00 hodine za veľmi priaznivého počasia.

S. Jurčová

Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2022

Tradičné septembrové podujatie i tento rok obohatilo Západoslovenské múzeum v Trnave o program v podobe výstav a komentovanej prechádzky novou expozíciou. V rámci programu DEKD sme 7. septembra 2022 otvorili výstavu Architektonické návrhy novej expozície Dejiny Trnavy, na ktorej sme verejnosti predstavili štyri súťažné návrhy aj s informáciami o vyhodnotení súťaže. Na vernisáži sme predstavili zároveň víťazný tím ABA DESIGN, s. r. o. vedený Radovanom Labašom. Druhým podujatím v rámci DEKD bola 22. septembra 2022 vernisáž výstavy Krása ľudového odevu, na ktorej sme predstavili paličkovanú babkovú čipku ako súčasť krojov z okolia obce Krakovany. Tretím podujatím bol komentovaný sprievod novou expozíciou Etnografia – materiálna kultúra trnavského vidieka, ktorý viedla autorka expozície dňa 27. septembra 2022.

S. Jurčová

Kurátorské sprevádzanie etnografickou expozíciou

V utorok podvečer, 27. septembra 2022 zavítali do priestorov múzea viacerí záujemcovia o tradičnú ľudovú kultúru. V rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva sme pre nich pripravili prehliadku novou etnografickou expozíciou s kurátorským výkladom múzejnej etnologickej Anety Včkovéj. Milým prekvapením bol príchod zanietennej propagátorky ľudových tradícií pani Aleny Kadle-

Etnologička múzea Aneta Vlčková sprevádza etnografickou expozíciou

Múzejná pedagogička Adriana Takáčová predvádza tkanie na krosnách

Propagátorka ľudových tradícií Alenka Kadlečíková z Budmeríc predstavuje členov ľudovej hudby Vieska z Vištuku

Záverečná spoločná fotografia účastníkov kurátorského sprevádzania etnografickou expozíciou

číkovej z Budmeríc s ľudovou hudbou Vieska z Vištuku. Neočakávaní hostia naplnili výstavné priestory vôňou čerstvých medovníkov, spevom a hudbou idúcou priamo zo srdca. Účastníci prehliadky sa dozvedeli mnohé zaujímavosti o spôsobe života obyvateľov trnavského vidieka v minulosti. Pod vedením múzej-

nej pedagogičky Adriany Takáčovej si vyskúšali starobylú techniku pletenia šnúr i tkanie na krosnách. Domov si okrem vlastnoručne upletených šnúr odniesli i recept na medovníčky od pani Aleny a skvelú náladu vytvorenú pravou trnavskou ľudovou hudbou.

A. Vlčková

Leto v múzeu

Letné mesiace prinášajú potešenie nielen slnečným počasím a uvoľnením sa zo školských lavíc, ale pre múzeá tiež predstavujú značný príliv návštevníkov, ktorí sa snažia vystúpiť z každodenného kolobehu nielen prostredníctvom sezónnych aktivít, ale aj obrátením sa za kultúrou. V letnom období sa tak naše múzeum tešilo bohatej návštevnosti. Z celkového počtu 1762 návštevníkov, boli v približne rovnakom pomere detskí výskumníci ako aj dospelí hostia. Najmenší návštevníci ocenili okrem detsky zameraných expozícií aj tvorivé dielne pod taktovkou našej múzejnej pedagogičky

a všeobecnú popularitu zožala hra *Mysterio*, prostredníctvom ktorej deti objavovali priestory múzea a pátrali po stratenej kráľovskej korune.

Nebol by to však bežný deň múzejného pracovníka, keby nepodliehal zaujímavým príbehom i návratom. Múzeum v lete navštívilo niekoľko rodákov z Trnavy po vyše 20 rokoch života v zahraničí, konkrétne návštevníci z Anglicka a Argentíny, ktorí s nadšením a nostalgiou sledovali zmeny a úpravy v hlavnej budove Západoslvenského múzea.

Históriu múzea a krásu jeho artefaktov sme prezentovali aj zahraničným študentom z 27 krajín sveta, ktorí si

v rámci centra pre slovenčinu ako cudzí jazyk - Studia Academica Slovaca, prišli nielen prezrieť expozície, ale aj vyskúšať svoje novonadobudnuté jazykové znalosti v konzultácii s lektormi.

V rámci letného poznávacieho zájazdu nás tiež navštívili seniori z Francúzska, ktorých najviac uchvátil ľudový odev Trnavského regiónu a kláštorne práce rádu svätej Kláry. V priebehu júla a augusta nás navštívilo aj veľké množstvo detských táborov, centier voľného času ale aj detí z detských domov. Mimo skupinových podujatí nás navštívili tiež turisti z Belgicka, Čiech, Ukrajiny, Moldavska, Maďar-

ska či Poľska. Týmto spôsobom múzeum napĺňa svoj charakter medzinárodnej kultúrnej inštitúcie. Okrem výkladov a dielní sme v letných mesiacoch ponúkli návštevníkom aj divadelné predstavenie *Umlčaný potomok* a premietanie filmu *Posledný povstalec* v rámci otvorenia výstavy *Armáda v povstaní*. Môžeme tak skonštatovať, že Západoslvenské múzeum bolo počas letných mesiacov nielen chladivým útočiskom pred horúčavou vonkajšieho sveta, ale svojim programom zaujalo a vyšlo v ústrety všetkým kategóriám nielen domácich návštevníkov.

D. Štrbo

Hostili sme ...

Západoslvenské múzeum v Trnave a jeho interiéry i exteriéry sú príťažlivé pre externých organizátorov kultúrnych podujatí. Aj toto leto sa v nich uskutočnilo viacero zaujímavých akcií.

- Trnavský samosprávny kraj na čele so županom Jozefom Viskupičom odovzdával 7. júna 2022 ceny za Ekologický čin roka v koncertnej sále múzea.

- Druhý ročník súťaže o putovný pohár župana v poskytovaní prvej pomoci pre stredoškóľakov s názvom *Mladý záchranár Trnavskej župy* sa uskutočnil 22. júna 2022 aj v záhrade Západoslvenského múzea v Trnave, ktorá bola jedným zo stanovíšť súťaže.

- V záhrade múzea sa konalo 25. júna 2022 i podujatie *Ekofest 2022*, ktoré hostilo kapely *Polemic*, *Maliny Jam*, *Doga* a iné. Sprievodné podujatia tvorili prednášky, tvorivé

dielne pre deti a občerstvenie. Podujatie trvalo od 10,00 do 24,00.

- Sme veľmi radi, že sme mohli v dňoch 10. – 12. augusta 2022 privítať 18. ročník *Veľmajstrovského medzinárodného šachového festivalu Timavia – memoriál Richarda Rétiho*. V úvode turnaja prebehlo v koncertnej sále losovanie a následné tri dni bola sála súčasťou diania šachového turnaja, ktorý prebiehal na viacerých miestach v Trnave. V pondelok 15. augusta sa uskutočnil ešte záverečný bleskový turnaj. Šachový klub si priestor v múzeu obľúbil, a tak sú plánované i ďalšie turnaje a zápasia v závere roku 2022 aj v roku 2023.

- V piatok a sobotu 26. a 27. augusta 2022 sa v záhrade múzea konalo i podujatie *Slávnosti jedla a piva* s bohatou ponukou občerstvenia i kultúrnym programom.

- Tradičné jesenné podujatie *Deň vínnych pivníc* bolo tento rok v sobotu 17. septembra 2022, *Pivnica Západoslvenského múzea* v Trnave bola jednou so sprístupnených trnavských pivníc a svoje vína v nej ponúkalo sedem vinárov a jeden slovenský výrobca mäsiarskych výrobkov.

- Podujatie *Knižnice Juraja Fándlyho* v Trnave *Noc literatúry* sa konalo 21. septembra 2022 v troch priestoroch – v *Knižnici Juraja Fándlyho*,

v Západoslvenskom múzeu v Trnave a v Kultúrnom centre malý Berlín. Úryvok z knihy *Celkom ľudské* od autorky *Karine Tuil* prečítala v priestoroch foyeru múzea herečka *Nina Kočanová*.

S. Jurčová

Konferencia Mesto a mestské štvrte

Problematika výskumu miest je veľmi bohatá, keďže mestá ako dynamický a štruktúrovaný systém poskytujú množstvo tém, ktoré je možné skúmať. Analýzou miest sa zaoberá veľké množstvo vedných disciplín – história, urbánna etnológia, sociológia, kulturologia, demografia a iné. Mestské sídla prešli vývojom, ktorý ich definoval po viacerých stránkach – či už po stránke urbanizmu, spôsobe života obyvateľov, vo vzťahu ku kultúre, vzdelaniu, náboženstvu. Opevnené mestá uzatvorené v hradbách sa vnímali ako symbol božieho poriadku, taktiež prosperity, obchodu a inovátorských myšlienok. Niekedy boli vnímané negatívne ako rušný a nebezpečný priestor v porovnaní s rurálnymi lokalitami, ktoré (ako sa stereotypne predpokladalo) neboli tak vystavené negatívam dynamicky sa meniacej spoločnosti. Postupne sa mestá vymanili zo zovretia hradieb, rozšírili sa do okolitého priestoru, tvorili sa nové štvrte vo veľkorysejšom priestore. Mesto vždy bolo priestorom, ktoré bolo nielen dôležitou územno-právnou jednotkou ale aj fenoménom, kde sa žilo špecifickým spôsobom života, inšpiratívnym aj kritizovaným počas celej ich existencie.

Západoslonské múzeum v Trnave pripravilo v roku 2022 odbornú konferenciu s témou Mesto a mestské štvrte, ktorá sa konala v piatok 14. októbra 2022 v koncertnej sále. Na konferenciu sa prihlásilo 10 prednášajúcich s príspevkami, na konferencii napokon odznelo osem prezentácií vo dvoch blokoch – doobedňajšom a poobedňajšom. So svojimi príspevkami sa predstavili odborníci z trnavských aj mimotrnavských inštitúcií. Zo zdravotných dôvodov neodznali dva príspevky, ktoré však budú publikované v Zborníku Západoslonského múzea 2022.

Uvádzame zoznam registrovaných príspevkov konferencie Mesto a mestské štvrte:

Ing. Pavol Tomašovič: **Neviditeľné mesto - emócia a racionalita** (Knížnica Juraja Fándlyho v Trnave)

PhDr. Ján Vingárik: **Splynutie dediny s mestom na príklade Necpál nad Nitrou a Prievidze** (Hornonitrianske múzeum v Prievidzi)

Mgr. Barbora Kováčiková Bartová, PhD.: **Pamäť mesta Topoľčany - protizidovský pogrom v Topoľčanoch v spomienkach židovských rodákov.** (Tríbečské múzeum v Topoľčanoch)

Mgr. Mário Kadlec - **Motív smrti v kontexte každodennosti mestskej kultúry stredovekého človeka.** (Trenčianske múzeum v Trenčíne, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)

Mgr. Lucia Duchoňová: **Cirkevné dejiny Modranky** (Západoslonské múzeum v Trnave)

PaedDr. Simona Jurčová: **Trnavská štvrť Špiglsál** (Západoslonské múzeum v Trnave)

Mgr. Adrian Kobetič: **Umenie trnavských sídlisk medzi rokmi 1959 - 1989.**

Mária Diková: **Z histórie spevokolu Zvon** – dokumenty a predmety v zbierke Mestského múzea v Seredi (Vedúca Mestského múzea – Fándlyho fary v Seredi)

Mária Zacharová - **Spolok svätého Vojtecha v topografii mesta Trnava.** (SSV)

Mgr. Anna Šujanská: Aurel Rutšek - **Monumenta Historica Bystricae Ad Vagum** (prvá Kronika Považskej Bystrice, 1932) - Vlastivedné múzeum Považská Bystrica

Konferenciu uviedla riaditeľka múzea Martina Bocánová, moderoval ju historik Matej Krnáč a zúčastnilo sa jej približne 30 divákov z radov odbornej i laickej verejnosti.

M. Bocánová, S. Jurčová

Časopis Pamiatky a múzeá ocenil naše zreštaurované staré tlače

Redakcia časopisu *Pamiatky a múzeá* každoročne udeľuje výročné ceny za najpozoruhodnejšie diela v oblasti poznávania, ochrany a popularizácie kultúrneho dedičstva na Slovensku. Naše múzeum nominovalo za rok 2021 v kategórii akvizícia *Súbor maľovaného nábytku od Heřmana Landsfelda z roku 1928 s príslušenstvom*, v kategórii výstava *Krehké svety : maľby na skle zo zbierok Západoslovenského múzea*, v kategórii publikácia knihu *Štefan Cyril Parrák : Život a dielo* a v kategórii reštaurovanie *Reštaurovanie starých a vzácných tlačí zo zbierok Západoslovenského múzea v Trnave*. So zreštaurovanými starými knihami sme postúpili do užšej nominácie medzi tri najlepšie projekty v danej kategórii. Slávnostné odovzdávanie ocenení sa uskutočnilo 28. septembra 2022 v Skalici v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva. Aj keď múzeum v danej kategórii nakoniec nezvífazilo, teší nás postup do finále. Je to významné ocenenie našej práce a záchranu kultúrneho dedičstva pre ďalšie generácie.

Projekt reštaurovania starých a vzácných tlačí vypracoval Milan Ševčík, knihovec a kurátor historickej kniž-

nice nášho múzea a samotné reštaurovanie vykonala reštaurátorka Beáta Vojteková zo Slovenskej národnej knižnice. Časť finančných prostriedkov sme získali vďaka úspešnému projektu z Fondu na podporu umenia a čiastočne sme sa na financovaní aj spolupodieľali. Cieľom projektu bolo zreštaurovanie troch zbierkových predmetov – vzácných historických tlačí. Išlo o *Kroniku Českú* (Praha, 1700), súborné filozofické dielo Francisca Suáreza *Opera Omnia* (Mainz, 1621 a 1623) a právnické dielo autora menom De Luca s názvom *Theatrum Veritatis, Et Justitiae* (Benátky, 1698). Všetky tri tlače sa nachádzali vo veľmi zlom fyzickom stave, boli napadnuté plesňou, zatečené, papier bol krehký a rozpadal sa, mali zničenú pôvodnú väzbu a rozpadnutý chrbát.

Reštaurovaním starých a vzácných tlačí ohrozených nenávratným poškodením ide o záchranu nášho i svetového kultúrneho dedičstva, jeho zachovanie pre ďalšie generácie i sprístupnenie súčasným bádateľom. Preto sme radi, že sa nám takýmto spôsobom darí zachraňovať aj naše múzejné staré knihy.

M. Ševčík

Suarez: *Opera Omnia*, stav pred reštaurovaním, zdroj: zbierkový fond ZsM

Suarez: *Opera Omnia*, stav po reštaurovaní, zdroj: zbierkový fond ZsM

Dom kultúry v Skalici, miesto slávnostného odovzdávania cien, foto: Pamiatky a múzeá

Slávnostné odovzdávanie cien časopisu pamiatky a múzeá v Skalici, foto: Pamiatky a múzeá

Drobnosti z múzea

● V mesiacoch jún – november 2022 sme uverejnili na FB 68 príspevkov, z toho 10 v rámci formátov Fotka na stred a Piatkové čítanie.

Fotka na stred:

27. 7. - Prechádzka v novom parku (Jurčová)

10. 8. – Džezgymnastika (Jurčová)

14. 9.- Dr. Ovidius Faust (Jurčová)

26. 10. – Na Špiglsále (Jurčová)

2. 11. Prvé televízne vysielanie na Slovensku (Jurčová)

Piatkové čítanie:

22. 7. - Prvý český preklad Jozefa Flavia O wálce židovské (Ševčík)

5. 8. – František II. Rákoci (Krnáč)

29. 9. - Caesar a jeho Zápisky o vojne v Galii z roku 1563 (Ševčík)

21. 10. Posledný rakúsko-uhorský cisár (Krnáč)

25. 11. Filatelistická zbierka JUDr. Severína Zrubca – výročia spisovateľov a ich diel (Ševčík)

● Novinky v múzeu:

Mgr. Adriana Takáčová, PhD. sa bude nasledujúci školský rok 2022/2023 vzdelávať na kurze múzejnej pedagogiky organizovanom SNM v Bratislave.

Do múzea nastúpil od 8. júla 2022 na pozíciu lektora Dominik Štrbo, ktorý je zároveň doktorandom FF TU.

Z nášho múzea odišiel k 31. augustu 2022 fotograf a technik výstav Tomáš Vlček.

Historik Mgr. Matej Krnáč vedie od 1. októbra 2022 oddelenie správy zbierok.

Riaditeľka PhDr. Martina Bocánová, PhD. bola veľkou vedeckou radou UCM v Trnave menovaná docentkou po úspešnej habilitácii dňa 26. októbra 2022. Diplom si prevzala 8. novembra 2022.

● Odborní zamestnanci a ich príspevky na konferenciách

1. Mgr. Milan Ševčík: Vedecké diela 16. a 17. storočia v historickej knižnici Západoslovenského múzea v Trnave. Názov konferencie: KAMENŇ MUDRCOV

ALEBO SOL NAD ZLATO... (prírodné vedy – veda a technika v knižnej kultúre a dejinách)- usporiadanej v rámci podujatia Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2022 pri príležitosti pripomenutia si 70. výročia zriadenia ŠVK v Prešove a 450. výročia začiatku ťažby kamennej soli v Solivare, 21. - 22. 9. 2022 v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove.

2. PaedDr. Simona Jurčová: Ovidius Faust a jeho pôsobenie v Krajskom múzeu v Trnave. Odborná konferencia pri príležitosti 50. výročia úmrtia Ovidia Fausta (1896 – 1972), 13. – 14. 9. 2022 V MMB, Stará radnica, Bratislava.

3. PaedDr. Simona Jurčová: Trnavská štvrť Špiglsál. Konferencia Mesto a mestské štvrte, 14. 10. 2022 v Západoslovenskom múzeu v Trnave.

4. Mgr. Lucia Duchoňová: Druhostupňová evidencia zbierkového fondu bývalého Krajského múzea v Trnave Ovidiom Faustom v rokoch 1955 – 1969. Odborná konferencia pri príležitosti 50. výročia úmrtia Ovidia Fausta (1896 – 1972), 13. – 14. 9. 2022 V MMB, Stará radnica, Bratislava.

5. PhDr. Martina Bocánová, PhD., Mgr. Aneta Vlčeková: Štefan Cyril Parrák – amatérsky zberateľ v kontexte historických zmien a jeho zbierka

ľudového umenia vo fonde Západoslovenského múzea v Trnave. Odborná konferencia Etnológ a múzeum v Slovenskom národnom múzeu v Martine na tému Osobnosti národopisného múzejníctva na Slovensku, 17. – 19. 5. 2022.

6. Mgr. Lucia Duchoňová: Kultúrny prínos rodiny Zamoyski z Brestovian. Konferencia Vplyv šľachtických rodov na formovanie kultúrneho dedičstva, 15. a 16. 11. 2022, SAV Smolenice.

7. Mgr. Lucia Duchoňová: Cirkevné dejiny Modranky.

konferencia Mesto a mestské štvrte, 14. 10. 2022 v Západoslovenskom múzeu v Trnave. (tento príspevok nebol na konferencii odprezentovaný, ale jeho písomná podoba bude v Zborníku zverejnená).

8. Na medzinárodnom folklórnom festivale Trnavská brána reprezentovala múzeum naša etnologička Mgr. Aneta Vlčeková prednáškou Zlatá výšivka v okolí Trnavy, ktorú si vypočulo množstvo záujemcov zhromaždených na Nádvorí čarovných nití v sobotu 20. augusta 2022.

S. Jurčová

Advent v múzeu

Západoslovenské múzeum v Trnave pripravilo podujatie v prvú adventnú nedeľu s názvom ADVENT V MÚZEU. Podujatie sa konalo 27. novembra 2022 v budove na Múzejnom námestí č. 3. Návštevníci si mohli pozrieť expozície a výstavy a pri tejto príležitosti bol sprístupnený aj Kostol Nanebovzatia Panny Márie. Okrem kurzu aranžovania vianočnej ikeby si záujemcovia mohli

prejsť výstavu Krása ľudového odevu s výkladom Daniely Piscovej o špecifickej forme paličkovanej čipky známej z okolia Krakovian. Hodinové vianočné pásmo ľudových piesní a zvykov prezentovala Folklórna skupina Krakovčanka od piatej hodiny v kostole. Atmosféru doplnila vianočná výzdoba priestorov a adventný punč.

S. Jurčová

Informácie

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM V TRNAVE Múzejné námestie 3

Otváracie hodiny:

Ut – Pia 8,00 – 17,00

So - Ne 11,00 – 17,00

V pondelok zatvorené

DOM HUDBY MIKULÁŠA SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. Mikuláša Schneidera
Trnavského 5, Trnava

(budova prístupná aj pre
imobilných návštevníkov)

Zimná sezóna

Vstup len na objednávku

Návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hľadanej budove na tel. č. 033/ 5512 913

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY Námestie sv. Mikuláša 10 tel. č. 033/ 5512 913

Zimná sezóna

Vstup len na objednávku

Návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hľadanej budove na tel. č. 033/ 5512 913

OBJEDNÁVKY:
033/ 551 29 13

KONTAKTY:
zsmuzeum@zupa-tt.sk
www.zsmuzeum.sk

Facebook:
Západoslovenské múzeum
Instagram:
Západoslovenské múzeum

Fotografovanie a filmovanie svadieb

Na vybratých miestach interiéru a exteriérov Západoslovenského múzea v Trnave je možné snímať svadby. Potrebné informácie nájdú záujemcovia na internetovej stránke múzea.

V záložke Služby/Fotografovanie a filmovanie je zverejnený cenník a žiadatelia si môžu stiahnuť tlačivo Žiadosť na snímanie svadby, vyplníť ho a mailom zaslať na adresu múzea zsmuzeum@zupa-tt.sk alebo priniesť podpísané osobne do múzea.

Knižnica Západoslovenského múzea v Trnave

Príručná knižnica múzea je špeciálna a odborná knižnica určená len na prezenčné štúdium. Poskytuje knižničné a informačné služby interným a externým používateľom a bádateľom. Primárne je vybudovaná od počiatku múzea pre potreby odborných zamest-

nancov. Od roku 2002 slúži verejnosti, obsahuje vyše 22000 knižných jednotiek.

Otváracie hodiny študovne

pondelok – piatok:

10,00 – 12,00

13,00 – 15,00

telefón študovňa

033/5917345

mobil na knižničku:

+421 902611327

e-mail knižnice:

kniznica.zsm@gmail.com

Pre bádateľov

Na internetovej stránke múzea sú v záložke Služby zverejnené informácie pre bádateľov, v pdf formáte je dostupný text bádateľského poriadku a cenník.

Zájemca o bádanie vo fondoch Západoslovenského múzea v Trnave mailom oznámi základné údaje: meno a priezvisko, názov vysielajúcej organizácie, účel bádania (publikačný, prezentačný,

študijný a pod.), predmet, resp. tému bádania a kontakt alebo použiť tlačivo Bádateľský list z internetovej stránky a po vyplnení ho zašle na adresu múzea.

Žiadosť bádateľa posúdi riaditeľka múzea a prideliť ju kompetentnému odbornému pracovníkovi. Žiadateľ ďalej komunikuje s odborným pracovníkom, ktorý požiadavku na bádanie vybavuje.

Telefón: 033/5512913

Západoslovenské múzeum • Múzejné noviny vydáva raz za polrok Západoslovenské múzeum v Trnave, zriaďovateľom ktorého je Trnavský samosprávny kraj • Redakčná rada: šéfredaktorka: PhDr. Martina Bocánová • Výkonná redaktorka: PaedDr. Simona Jurčová • Členovia: Mgr. Lucia Duchoňová, Mgr. Aneta Vlčková, Mgr. Milan Ševčík, Mgr. Andrej Sabov • Autori fotografií: Tomáš Vlček, Jakub Dostál, Mária Kuššová, Peter Spusta (Chmela), Ivan Kopčány (Divadielko), A. Takáčová • Texty neprešli jazykovou úpravou • Grafická úprava a tlač: Kon-press • ISSN 2453-9686